

УНИВЕРСИТЕТДА МУСТАҚИЛ ФАОЛИЯТИНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ УСУЛЛАРИ!

Абдиева Эъзога

*Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги ТАТУ
Самарқанд филиали талабаси*

Аннотация

Ушбу мақоланинг асосий мақсади бакалавр талабаларнинг мустақил ишини ўқув блоглари орқали ташкил этишнинг ишлаб чиқилган моделини тақдим этиш; таълим салоҳиятини рўёбга чиқариш ва бўлажак инструментал мутахассисларнинг профессионал чет тили компетенциясини ривожлантиришни ҳисобга олган ҳолда таълимда ахборот-коммуникация технологиялари (АКТ)дан фойдаланиш самарадорлигини исботлашдан иборатдир. Методология ва тадқиқот усуллари. Моделни ишлаб чиқишда қуйидаги услубий ёндашувларнинг асосий қоидалари ҳисобга олинди: компетенцияга асосланган, шахсга йўналтирилган, фаолиятга асосланган,

Калит сўзлар: методология, компетенция, тадқиқот, моделлаштириш, педагогик эксперимент,

Abstract

The main goal of this article is to present a developed model of organizing the independent work of undergraduate students through educational blogs; is to prove the effectiveness of using information and communication technologies (ICT) in education, taking into account the realization of educational potential and the development of professional foreign language competence of future instrumental specialists. Methodology and research methods. The main rules of the following methodological approaches were taken into account when developing the model: competence-based, person-oriented, activity-based,

Key words: methodology, competence, research, modeling, pedagogical experiment,

Кириш

Бугунги кунда талабаларнинг шахсий фазилатларини шакллантириш ва уларнинг ўз-ўзини ривожлантириш мотивациясини ошириш университетда ва умуман олий таълим тизимида чет тилини ўқитишнинг энг мураккаб ва долзарб муаммоларидир. Муаллифларнинг фикрича, талабаларнинг блог юритиш технологияси унинг методологияси бўйича тадқиқотлар кам бўлишига қарамай, ушбу муаммоларни ҳал қилиш воситасидир. Шу муносабат билан талабаларнинг мустақил ишини рағбатлантириш орқали ахборот-коммуникация технологияларини (АКТ) қўллаш бўйича тадқиқотларни давом эттириш зарурати

туғилади. Моделни ишлаб чиқишда қуйидаги услубий ёндашувларнинг асосий қоидалари ҳисобга олинди: компетенцияга асосланган, шахсга йўналтирилган, фаолиятга асосланган

Юқорида санаб ўтилган ёндашувлар бажарилаётган ишда индивидуаллаштириш, касбий йўналиш, яхлитлик, ўзини ўзи ташкил этиш ва интерактивлик тамойилларини амалга оширишга имкон беради. Тадқиқотда асосий метод сифатида, педагогик квалиметрияда етакчи усул сифатида гуруҳ экспертизасини баҳолаш усули танланди.

Моделлаштириш ва педагогик эксперимент усулларида фойдаланилди. Натижалар ва илмий янгилик. Бўлажак инструментал тадқиқотлар бакалаврларининг профессионал чет тили компетентсиялари таркиби (шу жумладан коммуникатив, когнитив ва фан компонентлари) аниқланди. Талабалар ўртасида компетентсияни шакллантириш моделини ишлаб чиқиш батафсил тавсифланган: мавзу мавзусини мустақил ўрганиб чиққандан сўнг, талабалар материални мустақамлайдилар. Моделни амалга ошириш учун педагогик шартлар ва дидактик тавсиялар ишлаб чиқилган. Ишлаб чиқилган модел чет тилини ўқитишда АКТдан фойдаланишга асосланган бошқа кўплаб моделлардан фарқли ўлароқ, ўқувчиларнинг чет тилини мустақил ўрганиши учун касбий йўналиш зарурлигини ҳисобга олади. Модел ўқувчининг сўз бойлигини бойитиш учун тезаурус усулидан фойдаланишни назарда тутди; ва уларнинг профессионал чет тили компетенциясининг ривожланиш даражасини аниқлаш учун квалиметрик ёндашув.

Асосий қисм

Мустақил ишларни ташкил этиш технологиялари деганда қуйидаги босқичлар мажмуи тушунилади:

- 1) тайёргарлик босқичи (ўқитувчи томонидан амалга оширилади);
- 2) мақсадни белгилаш босқичи (коллеж талабаси билан биргаликда амалга оширилади);
- 3) фаолият босқичи - талабанинг мустақил ишининг асосий босқичи (педагогик ёрдам ва маслаҳат асосида раҳбарлик қилиш билан);
- 4) назорат ва баҳолаш босқичи (талаба билан биргаликда амалга оширилади);
- 5) акс эттириш босқичи (талаба билан биргаликда амалга оширилади);
- б) таҳлилий босқич (фақат ўқитувчи учун).

Талабанинг мустақил иши ўқитувчи билан ўзаро муносабатларни тартибга солиш ва тизимли ташкил этишни талаб қилади.

Ўқитувчининг асосий вазифаси ўқувчининг ўқув ва когнитив фаолиятини ташкил этиш ва ахборот-таълим муҳитини яратишдан иборат. Ўқитиш фаолияти ва билиш фаолияти ўзаро боғлиқдир. Мустақил ишларни

ташкил этишнинг тайёргарлик босқичида талабалар фаолиятини моделлаштириш ва лойиҳалаш, мустақил ишларни ташкил этиш учун услубий ва дастурий материалларни лойиҳалаш вазифалари қўйилади.

Тайёргарлик босқичи бир нечта вазифалар орқали ҳал қилинади.

Биринчи қадам ўқитувчи томонидан ўқув режасини тузатиш ва қўшимча бўлимларни қўшишдир: мустақил иш учун мавзуни аниқлаш, мустақил ишларни қўллаб-қувватлаш ва унинг бажарилишини назорат қилиш (мустақил ишнинг ташкилий шакллари кўрсатган ҳолда), мустақил иш учун намунавий топшириқларга мисоллар.

Мустақиллик - бу шахснинг этакчи фазилатларидан бири бўлиб, у ўз олдига белгиланган мақсадларни қўйиш, унга эришиш ва амалга ошириш истагида намоён бўлади. Талабада мустақилликни ривожлантириш унга мустақил ишлаш кўникмаларини эгаллашга, шунингдек, замонавий дунёда талабанинг ижтимоийлашуви учун жуда муҳим бўлган ижодий қобилиятларини ривожлантиришга ёрдам беради. Дидактикада мустақил иш деганда қуйидагилар тушунилади: ўқитувчининг бевосита иштирокисиз, лекин унинг топширигъига биноан синфда ва дарсдан ташқари машғулотларда ёки уйда ўқувчиларнинг индивидуал ва жамоавий фаолиятининг хилма-хиллиги.

Бу масалада этакчи ўрин ушбу ишни ташкил этиш ва режалаштиришга берилади. Талаба мустақил ишини ташкил этишнинг услубий ва назарий жиҳатлари С. И. Колодезникова, Н. В. Ананйина, И. В. Карнаух ва бошқаларнинг тадқиқотларида ёритилган. Мустақил ишни ташкил этиш технологиясининг ўзини икки маънода кўриб чиқиш мумкин:

-кенг маънода. маъно, технология - ўқитувчи ва ўқувчи фаолияти босқичларининг тавсифи;

-тор маънода ўқувчилар фаолияти технологиясидир. Талаба мустақил равишда (ёки ўқитувчи ёрдамида) ўз фаолиятининг мақсад ва вазифаларини белгилайди, ҳаракат усуллари ва турларини танлайди, ўзини ўзи назорат қилади, ютуқларни ҳисобга олади ва ўз ишини акс эттириш асосида тузатади.

Шундай қилиб, мустақил иш фаолиятнинг энг муҳим тури сифатида ўқитувчи томонидан бошқарилиши ва назорат қилиниши керак.

Тайёргарлик босқичи бир нечта вазифалар орқали ҳал қилинади. Биринчи қадам ўқитувчи томонидан ўқув режасини тузатиш ва қўшимча бўлимларни қўшишдир: мустақил иш учун мавзуни аниқлаш, мустақил ишларни қўллаб-қувватлаш ва унинг бажарилишини назорат қилиш (мустақил ишнинг ташкилий шакллари кўрсатган ҳолда), мустақил иш учун намунавий топшириқларга мисоллар. Мавзу бўйича ўқув-услубий мажмуани ишлаб чиқиш иккинчи босқичда содир бўлади. Ўқув режасининг асосий мақсад ва вазифаларига мос келадиган ўқув ишининг турларини танлаш учинчи босқичда кўрсатилган.

Тўртинчи босқичда мустақил иш учун топшириқлар ишлаб чиқилади. Бешинчи, муҳим бўлмаган босқич - талаба мустақил иш пайтида тўплаши керак бўлган соатлар ва балл миқдорини ҳисоблаш. Тайёргарлик босқичидаги сўнгги босқич талабанинг мустақил ишининг технологик харитасини ишлаб чиқиш бўлиб, унда талаба ўқитишнинг ортиқча шакллари, усуллари ва воситаларини кўрсатиб, талабага танлаш имкониятини беради. Шундан сўнг мақсадни белгилаш босқичи бўлиб, унинг вазифаси ўқитувчи билан биргаликда мақсадни аниқлаш ва мустақил ишнинг технологик харитасини тузишдир. Бу ерда талаба умумий ўрганилаётган фанга ва хусусан мустақил иш топшириқларини бажаришга қўйиладиган талаблар билан танишади ва ўқув ишларининг турларини танлайди. Кейинги босқич - бу фаолият босқичи ёки бошқача айтганда, маслаҳат босқичи. Ушбу босқичнинг ўзига хос хусусияти ўқитувчи ва талаба ролларининг ўзгаришидир. Талаба фаол позитсияни эгаллаб, таълим ва когнитив фаолиятни амалга оширади. Ўқитувчи талабанинг таълим сўрови бўйича маслаҳатчи сифатида ишлайди (таълим сўрови деганда биз ўқитувчининг ўқувчининг ўқув вазифасини ёки муаммосини мустақил равишда ҳал қила олмаслиги ҳақидаги сўровини тушунамиз), ўқитувчи, ўз навбатида, талаба фақат унга қийинчилик туғдирадиган саволларга.

Мустақил ишларни ташкил этиш технологияси кейинги босқич - бу фаолият босқичи ёки бошқача айтганда, маслаҳат босқичи. Ушбу босқичнинг ўзига хос хусусияти ўқитувчи ва талаба ролларининг ўзгаришидир. Талаба фаол позицияни эгаллаб, таълим ва когнитив фаолиятни амалга оширади. Ўқитувчи талабанинг таълим сўрови бўйича маслаҳатчи сифатида ишлайди (таълим сўрови деганда биз ўқитувчининг ўқувчининг ўқув вазифасини ёки муаммосини мустақил равишда ҳал қила олмаслиги ҳақидаги сўровини тушунамиз), ўқитувчи, ўз навбатида, талаба фақат унга қийинчилик туғдирадиган саволларга. Таълим сўрови бир неча турдаги бўлиши мумкин: ахборот тури (муаммони ҳал қилиш учун ахборот манбаларининг этишмаслиги); ресурс тури (муаммони ҳал қилиш учун ресурслар етарли эмас); технологик тури (муаммони ҳал қилиш учун технология, тактика, стратегия ёёқ); таълим тури - ўқув вазифасини ҳал қилишда қийинчилик мавжуд (ўқитувчи талабанинг фаолиятини тўғрилаши керак); психологик тип (ўзини-ўзи қадрлашнинг етарли эмаслиги, ўзига ишончнинг ёёқлиги, пессимизм, ўқув ишларидан узоқлашиш, мотивациянинг пасайиши ёки этишмаслиги ва бошқалар); вақтинчалик тури (муаммони ҳал қилиш учун вақт ва куч етарли эмас).

Мустақил ишнинг тўғри ташкил этилган технологияси талабага билимларни яхшироқ ўзлаштиришга, зарур кўникма ва кўникмаларни онгли равишда ривожлантиришга, ўқувчининг изланиш ва билиш фаолиятини

фаоллаштиришга, мустақилликни ривожлантиришга ва қийинчиликларни энгиш қобилиятига ёрдам беради.

Олий таълимнинг ўз олдига қўйган асосий вазифаларидан бири мутахассисни ўз-ўзини ривожлантиришга, мустақил равишда билимини кўпайтиришга, инновацион фаолиятга қобил бўлган ижодий шахсиятини шакллантиришга йўналтиришдан иборатдир. Бундай вазифани амалга ошириш учун тайёр билимларни ўқитувчи томонидан талабага беришнинг ўзигина камлик қилади. Бундай йўл талабани билимларни ўзлаштиришнинг пассив истеъмомчисига айлантириб қўяди. Ваҳоланки, бугун бизга билимларни ўзлаштиришдаги пассив истеъмомчи эмас, балки унинг фаол ижодкори зарурдир. Натижа шундай бўлиши керакки, бўлғуси мутахассис ҳар қандай назарий ва амалий муаммони ифодалай оладиган, уни ечишнинг йўллари илмий ёки методик жиҳатдан таҳлил қилишни урдайдиган энг муносиб ва мувофиқ натижаларни топиб, унинг тўғрилигини исботлаб бера оладиган бўлсин.

Хулоса

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш жоизки, ҳар бир талаба, маълум бир соатда уйқудан туриш, овқатланиш (бир суткада камида уч марта) ва уйқуга ётиш кун тартибининг асосини ташкил этади. Кун тартибини белгилашда вақт меъёрини режалаштириш ўқув машғулотлари жадвали, ўқув дастури ва дарсдан ташқари машғулотлар жадвалига асосланиб тузилади. Бинобарин, ана шу ҳужжатлар билан танишиш мустақил ишлашни ташкил этишнинг асоси ва биринчи шартидир.

Фойданилган адабиётлар:

1. Ананина, Н.В. Федерал давлат таълим стандартини амалга ошириш шароитида талабаларнинг мустақил ишларини ташкил этиш // Таълим. Карьера. Жамият. 2013. Но 4-1 (40)
2. Беспалко, В. П. Педагогик технологиянинг таркибий қисмлари [Матн] / В. П. Беспалко - М.: Педагогика, 1989. Эфремова, О. Н. Талабаларнинг мустақил ишларини ташкил этиш усуллари тўғрисида // Россиядаги олий таълим. - 2011 йил. -Но 2 -П.149–153.
3. Зимняя, И. А. Педагогик психология: талабалар учун дарслик. университетлар, таълим педга кўра. ва психолог. мутахассис. - Эд. 2, кўшимча, тўғри. ва қайта ишланган - М.: Логос, 2008.
4. Карнаукх И.В. Ўқув жараёнида талабаларнинг мустақил ишини ташкил этиш // ВолгСТУ янгиликлари. 2012. Но 9 П.79–81.
5. Кларин, М.В. Ўқув жараёнида педагогик технология. Хорижий тажрибани таҳлил қилиш. - М.: Халқ таълими, 1998.

6. Колодезникова, С.И. Замонавий ўқув жараёнида талабаларнинг мустақил ишини ташкил этиш муаммоси тўғрисида // Илмий мулоқот. 2013. Но 2 (14) П.70–75.
7. Султонова, Т. А. Коллеж талабаларининг лойиҳавий фаолияти // Педагогика фанлари. 2007. Но 1. П. 75–78.
8. Султонова, Т. А. Таълим муассасаси раҳбари фаолиятида прогнозлаш // Оренбург давлат университети ахборотномаси. 2013 йил. 2-сон (151). 232–237-бетлар.
9. Шахова, Э. А. Талабаларнинг мустақил ишларини ташкил этиш орқали умумий ва касбий компетенцияларни шакллантириш // Таълим. Карьера. Жамият. -2014 йил. № 2 (41)
10. Л. Зарипов, Н. Хайитов, З. Тоҳиров Талабалар мустақил таълимини ташкил этиш [Матн] : методик қўлланма /. – Тошкент: “Sano-Standart”, 2023. – 32 б.